

Список використаних джерел

1. Служба безпеки України. (2023). З початку року СБУ нейтралізувала майже 4 тис. кібератак на органи влади та критичну інфраструктуру України. АрміяInform. Доступно: <https://armyinform.com.ua/2022/12/26/z-pochatku-roku-sbu-nejtralizovala-ponad-45-tys-kiberatak/>
2. ППЛ (ГО «Платформа прав людини»). (2023). Війна у цифровому вимірі та права людини: Підсумковий звіт із 24 лютого 2022 року по 31 серпня 2023 року. Київ: ГО «Платформа прав людини». Доступно: <https://ppl.org.ua/wp-content/uploads/2023/11/vijna-u-czifrovomu-vimiri-ta-prava-lyudini-pidsumkovij-zvit.pdf>
3. Лук'янець, В. О., & Малюк, О. О. (2022). Кібербезпека освітніх закладів України в умовах воєнної агресії Російської Федерації. Сучасні проблеми інформатики, математики, механіки та фізики, 15(1), 171-180. Доступно: <https://csecurity.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/365/303>

ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ НАРАТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ
ДЛЯ РОБОТИ З ДІТЬМИ, ЯКІ ПОСТРАЖДАЛИ ВНАСЛІДОК ВІЙСЬКОВИХ ДІЙ. Тимчук Л. І.¹,
Рубан Л. М.²

Професор кафедри соціальної реабілітації та соціальної педагогіки¹, Київський національний університет імені Тараса Шевченка; доцент кафедри іноземних мов економічного факультету², Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

Ключові слова: цифровий наратив, діти війни, підготовка вчителів.

Війна – складне суспільно-політичне явище, яке завдає непоправної шкоди життю і здоров'ю населенню певної країни. Найболючішим є те, що під час війни особливих страждань зазнають діти. На нашу думку, важливу місію у подоланні наслідків війни для дітей в Україні мають взяти на себе педагоги – люди, які обрали шлях духовного зцілення та просвіти нації. Для успішного спілкування з дитиною педагог повинен швидко діагностувати її стан і допомогти вирішити проблему на професійному рівні. Педагог, усвідомлюючи свою відповідальність за життя та здоров'я дитини, яка постраждала внаслідок збройного конфлікту, повинен всебічно підтримувати дитину, створювати атмосферу довіри, любові та позитивної взаємодії, надавати необхідні консультації її батькам або особам, які їх замінюють.

Використання педагогами цифрових наративних технологій, що ґрунтуються на конвергенції цифрових технологій з наративно-терапевтичними практиками відіграє важливу роль у подоланні наслідків травм, пережитих дітьми, які постраждали

внаслідок бойових дій та збройних конфліктів. Цифровий наратив – це історія, створена за допомогою цифрових технологій, яка відображає точку зору автора. Категорію цифрового наративу ввели в науковий простір американські вчені на початку 90-х років XX століття для визначення феномену конвергенції цифрових технологій і мистецтва усної оповіді. Процес створення цифрових наративів – це практика поєднання духовної, мистецької та технологічної складових, яка поширилася в міжнародному освітньому просторі та набула ознак тенденції самовираження в умовах глобалізації (Тумчук, 2016).

Для того, щоб педагоги могли ефективно використовувати цифрові наративи в практичній діяльності доцільно впроваджувати цифрові наративні проекти у процес неперервної професійної освіти на різних рівнях формального та неформального навчання в різноманітних освітніх інституціях. Важливо розуміти, що процес навчання цифрової наративної терапії дає можливість надавати психолого-педагогічну допомогу, перш за все, фахівцям, які вчаться допомагати дітям шляхом поєднання потенціалу наративної терапії та цифрових технологій. Створення та сприймання цифрових наративів мотивує майбутніх фахівців до оволодіння професійними педагогічними та терапевтичними навичками, розвиває толерантність, емпатію щодо проблем постраждалих дітей. Результати проведених досліджень показують доцільність використання біографічних цифрових наративів (розповідей про реально пережиті травматичні події) для позитивного впливу на розвиток емоційної сфери майбутніх фахівців. Адже професійно допомагати дітям можуть люди, які здатні на емпатію, співчуття і водночас із життєствердним світоглядом (Leshchenko, Tumchuk, Tokaruk, 2020).

Ефективним засобом поступового вирішення травматичних проблем дітей є оволодіння майстерністю створення цифрових фантастичних наративів. Особлива увага приділяється цифровим фантастичним наративам, сюжетна лінія яких базується на казках (народних та літературних, а також власноруч вигаданих) у роботі з різними категоріями дітей, які психічно й фізично постраждали внаслідок бойових дій та збройних конфліктів: діти внутрішньо переміщених осіб; діти, які проживають на окупованих територіях; діти – члени сімей осіб, які загинули або пропали безвісти; діти – члени сімей ветеранів / учасників бойових дій; діти – члени сімей військовослужбовців; діти – члени сімей осіб з інвалідністю внаслідок війни; діти – члени сімей полонених військовослужбовців та осіб безвісти зниклих.

Цифрові фантастичні наративи дозволяють поєднати казкотерапію з терапевтичним потенціалом цифрових технологій. Теоретичні основи використання цифрових казкових наративів у роботі з дітьми, які постраждали від збройних конфліктів, ґрунтуються на таких положеннях:

- цифрові казкові наративи допомагають створити казкову терапевтичну реальність, яка характеризується позитивним когнітивно-комунікативним полем;
- використання казки під час психолого-педагогічної взаємодії дозволяє дітям поступово долати бар'єри страху, розповідати автобіографічні історії про страшні події, які вони пережили;
- вибір цифрових технологій відповідно до інтелектуальних профілів педагогів і дітей на основі застосування теорії множинного інтелекту розширює можливі способи творчого вираження, інтегруючи вербальні, візуальні, музичні, логічні, фантазійні, індивідуальні та групові способи самовираження;
- проектування травматичного досвіду на сюжети казок спонукає дітей до створення фантастичних історій про пережите, безпечного експериментування з казковими подіями, сприяє зникненню фобій (Leshchenko, Tymchuk, Tokaruk, 2020).

Фахівців також необхідно навчати мистецтву створення власних казкових розповідей, що допомагає індивідуалізувати роботу з психолого-педагогічної підтримки постраждалих дітей, врахувати конкретні обставини пережитих трагічних подій (Ruban, Leshchenko, & others, 2023).

У результаті використання фахівцями самостійно створених цифрових фантастичних наративів діти повинні переконатися, що:

- війна тимчасова, вона закінчиться і всі житимуть у мирній державі;
- їхні батьки, родичі та друзі охороняють не лише територію, а й кожну дитину окремо;
- їх люблять, вони – надія і майбутнє держави Україна, вони – радість і щастя країни.

Фахівці повинні намагатися робити все від них залежне, щоб діти не відчували себе забутими, вірили, що у кожного з них є майбутнє, в якому будуть створені умови для реалізації себе в суспільстві добрих і щасливих людей.

Використання цифрових наративів створює освітню наративну реальність, яка забезпечує розвиток навичок спеціалістів з надання педагогічної та терапевтичної допомоги дітям, постраждалим від збройних конфліктів. Освітні та виховні функції

цифрових наративів полягають у розвитку важливих для всіх учасників освітнього процесу умінь:

- прийняття, співчуття, співпереживання суб'єктам освітнього процесу;
- створення освітньо-терапевтичного середовища, що характеризується позитивною атмосферою спілкування;
- використання фантастичних сюжетів для безболісного подолання дитячих страхів, фобій, що виникли внаслідок пережитих страшних подій;
- створення сприятливих умов для розвитку комунікативних навичок дітей у процесі групового створення цифрових наративів;
- співпраця з людьми різного віку під час реалізації творчих проєктів;
- вибір цифрових технологій відповідно до інтелектуальних профілів педагогів і дітей на основі застосування теорії множинного інтелекту, що розширює можливі шляхи творчого вираження, стимулює особистісне зростання кожного учасника навчального процесу;
- створення подальшого щасливого майбутнього у формі фантастичних історій, що стимулюють активізацію життєтворчих дій.

Створення та впровадження цифрових наративних стратегій має бути спрямоване на поєднання філософських, психологічних, педагогічних, мистецьких і технологічних знань та навичок, щоб надихнути на педагогічну та терапевтичну освітню практику для допомоги дітям та їхнім сім'ям, постраждалим від збройних конфліктів. Освітньо-педагогічний потенціал використання цифрових наративів має сприяти виявленню безкорисливої любові фахівців, яка виражається у доброзичливому ставленні, емпатії, прийнятті, здатності знаходити конструктивні контекстуалізовані рішення різних проблемних ситуацій.

Список використаних джерел

- Leshchenko, M., Tymchuk, L., Tokaruk, L. (2020). Digital narratives in training inclusive education professionals in Ukraine. *Inclusive education: Unity in diversity*, 254-270.
- Ruban, L., Leshchenko, M., Oliinyk, I., Petrovsky, M., & Sandyha, L. (2023). Fairy tale therapy for children of war. *Amazonia Investiga*, 12(68), 78-84. <https://doi.org/10.34069/AI/2023.68.08.7>
- Tymchuk, L. (2016). *Digital narratives in teaching future Masters of Education: history, reality and prospects of development: monograph* [in Ukrainian].

текстів, та в інших формах (графічній, звуковій, відео). У системі освіти електронна пошта використовується для організації спілкування вчителя з учнями, а також учнів між собою.

Соціальні мережі, служби обміну миттєвими повідомленнями та мобільні застосунки (Viber, Telegram) дозволяють створювати закриті групи, спільноти, чати, вести обговорення тем, завдань, проблем, інформації, що також дає можливість взаємодіяти вчителів з учнями під час освітнього процесу.

На уроках української мови за допомогою основних форм онлайн-комунікації можна розв'язувати цілу низку дидактичних завдань: формувати компетенції з усіх видів мовленнєвої діяльності – аудіювання, читання, письма, усного мовлення; формувати й поглиблювати, розвивати фонетичні, лексичні, граматичні компетенції; формувати в учнів стійку мотивацію, інтерес до вивчення української мови; розширювати їх світогляд тощо.

Висновки. Використання основних інноваційних форм онлайн-комунікації в освітньому процесі сприяє формуванню в учнів інформаційної культури, спонукає їх до самостійної роботи та особистісного розвитку, оновлює навчальну систему та унеможливорює пасивність учнів під час уроку, допомагає встановити партнерські взаємовідносини між учителем та учнями, що позитивно впливає на процес засвоєння інформації, допомагає підвищити якість освіти.

Список використаних джерел

1. Бойко Н. В. Застосування інноваційних методів навчання української мови в умовах карантину [Електронний ресурс]. Режим доступу: Заголовок з екрану.
2. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології. Київ: Академвидав, 2004. 352 с.
3. Мачинська Н. І., Стельмах С. С. Сучасні форми організації навчального процесу у вищій школі: навчально-методичний посібник. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2012. 180 с.
4. Пометун О. І., Пироженко Л. В. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання. Науково-методичний посібник. Київ: А.С.К. 2004. 192 с.
5. Щербина В., Волкова О., Романенко О. *Інтерактивні технології на уроках української мови та літератури*. Харків: Основа. 2005. 96 с.
6. Юрійчук Н. Д. Використання інтернет-ресурсів на уроках української мови. *Вісник національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка*. Вип. 14-15 (170-171). 2021. С. 151-155.
7. Юрійчук Н. Д. Застосування Інтернет-ресурсів у формуванні інформаційної та культурологічної компетентностей школярів. *Herald pedagogiki. Nauka I praktyka* Warszawa. № 61. 2020. С. 8-11.

Д-р пед.наук, с.н.с., , провідний науковий співробітник, Інститут цифровізації освіти
НАПН України, Україна

Ключові слова: онлайн енциклопедія, цифрова компетентність вчителя, веборієнтовані системи, відкриті освітні ресурси.

Суспільні зміни викликані цифровою трансформацією всіх галузей знань особливо помітно вплинули на освітній процес. У публікації [8] зазначено, що « ... до головних завдань Європейська Комісія додала завдання щодо розроблення Європейської системи змісту цифрової освіти та платформу обміну сертифікованими інтернет-ресурсами для освіти, що підтверджує актуальність створення якісних платформ сучасного, науково достовірного освітнього контенту». Наразі онлайн енциклопедії відіграють ключову роль у відкритому поширенні інформації та знань.

Монографічне дослідження [5] дає змогу ознайомитися із особливостями та проблематикою розроблення та використання онлайн енциклопедій. В ньому вказано, що однією із першочергових проблем європейські фахівці вбачають необхідність збереження національних цінностей і самобутностей європейських народів та обміну цією інформацією між ними, а надійними джерелами накопичення й відтворення такої інформації є національні енциклопедичні проекти академічного зразка. Водночас важливим залишається, локальна ідентичність, підкреслення її рис, збереження й примноження національних здобутків, що мають могутнє значення для розвитку сучасної цивілізації [5].

Железняком М.Г. та Іщенком О.С. у [4] наголошено на винятковій ролі саме освітньої галузі у створенні та використанні якісних енциклопедій, оскільки заклади вищої освіти виступають їх засновниками та творцями. Однак в Україні енциклопедистка не має суттєвих ознак системної підтримки з боку закладів вищої освіти. Підтримка щодо створення онлайн енциклопедій надходить з боку ініціативних груп органів місцевого самоврядування, завдяки чому створено кілька сучасних регіональних проєктів, а саме: «Полтавіка. Полтавська енциклопедія», «Тернопільський енциклопедичний словник» та інші.

Погоджуємося з думкою висловленою у публікації [3] про те, що колосальну роль у здобутті загальних знань дітей, зокрема дошкільного та молодшого шкільного віку, відіграють дитячі енциклопедії. Матеріали яких спрямовані на утвердження

світоглядних орієнтирів, набуття знань, цінностей та усталених моделей поведінки, а також є інструментом для розважання дітей та розвивають їхній інтелект.

Вчителі можуть використовувати матеріал електронних енциклопедій для створення завдань з різних видів діяльності. Для навчання читання можна запропонувати вправи з формування лексичних і граматичних навичок читання та розвитку вмінь читання; підбирати з кількох малюнків ті, які ілюструють провідну думку тексту; складати план тексту; давати відповіді на запитання вчителя щодо основного змісту тексту та його деталей; виконувати письмовий переклад тексту та порівнювати його з ключем; виконувати тести [9].

Зарубіжними вченими у [1] описано досвід розробки та використання електронної енциклопедії про тварин у навчанні школярів. Ця енциклопедія про тварин була перевірена через експертну оцінку та експериментальне впровадження у шкільну освіту. Впровадження показало можливість використання електронної енциклопедії як більш цікавий і значущий засіб навчання, оскільки учні почали вивчати тварин із більшою зацікавленістю. Отже, електронні енциклопедії впливають на покращення результатів навчання та сприяють створенню інтерактивності у шкільній освіті.

«Застосування освітянами енциклопедичних видань в дидактичній практиці є свідченням їх високої свідомості. Це те, що здатне підвищувати соціальну оцінку педагога, його імідж і репутацію, складати загальне уявлення про його компетентність», зазначено у [4].

Здійснюючи аналіз практики застосування онлайн енциклопедій для шкільної освіти України, визначено, що на деяких сайтах закладів загальної середньої освіти представлено певні списки з покликаннями на онлайн енциклопедії, довідники та словники. Ця інформація розміщено переважно у розділі «шкільна бібліотека», проте це лише поодинокі випадки.

З огляду на наукову літературу та власний досвід окреслено перспективні напрямки застосування онлайн енциклопедій в шкільній освіті: 1) інтеграція у навчальні програми для фундаменталізації знань учнів; 2) сприяння розвитку в школярів навичок критичного мислення, а також онлайн енциклопедії можуть стати цікавим інструментом для учнів під час проведення досліджень та проектної діяльності; 3) мультимедійність та доступ до різноманітної інформації сприятимуть збільшенню мотивації школярів до навчання та дослідження світу.